

Foto: Anda van Riet

Leerlingen doen onderzoek naar het schoolvak Nederlands

DE LEESSANDWICH VALT IN DE SMAAK

Wat gaat er nu mis tijdens leesvaardigheidslessen Nederlands en wat is er nodig voor meer interesse in het vak? Twee leerlingen uit vwo 6 doen verslag van de bevindingen uit hun profielwerkstuk.

DANIQUE SEUNTJENS & SAM VAN KUIJK

Zou een nieuwe methode ervoor kunnen zorgen dat er meer aandacht, interesse en verbetering komt in het onderdeel leesvaardigheid bij Nederlands? Wij, Danique en Sam, zitten nu in vwo 6 van het Newmancollege in Breda en besloten dit te gaan uitzoeken voor ons profielwerkstuk. Na een onderzoek over de huidige situatie, verschillende manieren van aanpak en verschillende lesmethodes zijn we op de methode van de leessandwich uitgekomen. Hierin zorg je voor activiteiten voor, tijdens en na het lezen. Om een tekst goed te begrijpen, moet de lezer beschikken over een goede woordenschat en voorkennis van het onderwerp. Door deze kennis aan te wakkeren, word je nieuwsgieriger naar de tekst en wil je er achteraf misschien ook wel meer over lezen.

Wat gaat er mis?

Tegenwoordig wordt er door jongeren veel minder gelezen, door verschillende factoren, zoals bijvoorbeeld het steeds toenemende media-aanbod. Hierdoor is de ver-

leiding groot om steeds minder te lezen, met als gevolg dat de leesvaardigheid achteruitgaat en de zin om te lezen vermindert. Een ander probleem is dat niet iedere leerling thuis aan de eettafel onderwerpen bespreekt die in het examen zouden kunnen terugkomen. Hun voorkennis is hierdoor kleiner.

Zelf merkten wij tijdens onze lessen Nederlands op het vwo van klas 1 tot en met klas 6, dat de teksten lang zijn en de onderwerpen velen van ons niet aanspreken. Zoals ook bleek uit een van de bronnen die we raadpleegden voor het profielwerkstuk, het boek *Lezen met de leessandwich* (Pronk & De Vos, 2017), is de opdracht 'Lees de tekst en maak de vragen' dodelijk voor de motivatie en de leesvaardigheid van leerlingen. Zij gaan daardoor plichtmatig met een tekst aan de slag en zijn alleen gericht op het goed beantwoorden van vragen. Elke keer maar moeten lezen en weer de bijbehorende vragen maken, het is eentonig en saai.

Er zijn zo veel manieren om les te geven en toch blijft het terugkomen op oefenen, oefenen en nog meer oefenen op die saaie, eentonige manier van de tekst lezen

Sam van Kuijk voor de klas

Daniëlle Seuntjens voor de klas

en de bijbehorende vragen beantwoorden. Wij dachten dat dit anders kon en hebben besloten om ons voor ons profielwerkstuk bezig te houden met de lessen leesvaardigheid bij Nederlands: misschien komt zo de interesse terug en krijgen we de cijfers omhoog.

Vorkennis

Een van de doelen van het vak Nederlands is om leerlingen beter te laten worden in leesvaardigheid. Wij hebben ons hierover ingelezen door het raadplegen van verschillende artikelen uit LTM (Epping, 2018; Litjens et al., 2018; Pronk-van Eunen & De Vos, 2018) en de boeken *Beter lezen, beter leren* (Puper & Richters, 2013) en *Lezen met de leessandwich* (Pronk & De Vos, 2017). In LTM

2018, p. 13). In het artikel van Pronk-van Eunen en De Vos (2018) wordt ook melding gemaakt van een methode die wellicht zou kunnen werken, de leessandwich – waarover later meer. In het boek *Beter lezen, beter leren* (Puper & Richters, 2013) was veel informatie te vinden over de vaardigheden die belangrijk zijn voor leesvaardigheid. Zaken als technisch lezen, woordenschat en kennis van tekstsoorten zijn belangrijke voorwaarden die bijdragen aan leesvaardigheid.

In eerste instantie hadden wij het idee om zelf een nieuwe leesvaardigheidsmethode te ontwikkelen. Deze nieuwe methode zou dan geschikt zijn om toegepast te worden in lessen voor middelbare scholieren. Voordat het mogelijk is om een nieuwe methode te ontwikkelen, was het noodzakelijk om te weten op welke wijze de lessen leesvaardigheid nu precies worden gegeven. Een enquête met vragen voor docenten Nederlands op het Newmancollege heeft hier meer duidelijkheid in gebracht. Zo geeft 75 procent van de docenten aan leerlingen structuur te bieden door de lessen leesvaardigheid altijd op dezelfde manier op te bouwen. Denk hierbij aan voorkennis geven, het lezen van de tekst en achteraf de vragen te beantwoorden. De andere 25 procent geeft aan ook wel een structuur toe te passen, maar deze is niet altijd zichtbaar of duidelijk voor de leerlingen, waardoor verwarring kan ontstaan. Ook bereiden de docenten de leerlingen altijd wel voor op een tekst. Ze gebruiken hiervoor verschillende vormen, zoals filmpjes, persoonlijke verhalen of artikelen uit kranten.

Voor ons leek het logisch om de wijze waarop nu les

wordt gegeven niet toe te passen. Tijdens het onderzoek zijn we ook afgestapt van het idee om een nieuwe methode te ontwikkelen. Na het lezen over de leessandwich (Pronk & De Vos, 2017) zijn we namelijk enthousiast geraakt over die methode. Het is een methode die goed in elkaar lijkt te zitten, en wij denken dat het de aandacht van de leerlingen goed kan trekken en vasthouden. In ons onderzoek hebben we dan ook gekeken of de leessandwich onze verwachting waar kon maken door er zelf mee les te geven aan een klas. De vraag die we wilden beantwoorden is: geeft lesgeven door middel van de leessandwich een beter resultaat dan lesgeven zonder de leessandwich?

De leessandwich

‘De kern van de leessandwich is dat leerlingen actief met teksten aan de slag zijn. Daardoor duiken ze in de inhoud van de tekst, ze gaan op een hoger niveau praten en denken over teksten’ (Pronk & De Vos, 2017, p. 11). Leerlingen worden betere lezers als er meer aandacht wordt besteed aan de voorkennis van het onderwerp. Dit is dan ook het eerste deel van de sandwich, een tekst is alleen goed te lezen als je al wat van het onderwerp weet. Hierdoor wordt je interesse gewekt. Er zijn veel activiteiten die leerlingen nieuwsgierig maken en ze wat voorkennis geeft of laat ophalen, denk bijvoorbeeld aan ervaringen delen of stellingen bespreken.

Activiteiten met een focus tijdens het lezen helpen leerlingen om goed in een tekst te kunnen duiken, maar ook om betrokken te worden bij de tekst. Je kan teksten

behalve alleen ook samen lezen, maar leerlingen kunnen ook specifieke dingen markeren. Dit werkt beter dan maar gewoon de tekst te lezen zonder er eigenlijk bij stil te staan waar die over gaat.

Na het lezen van de tekst zorgt alleen vragen beantwoorden niet voor verdieping. Een dergelijke aanpak maakt leerlingen ook niet nieuwsgierig naar nieuwe teksten. Ook zeggen vragen lang niet alles over het begrip van de tekst. Volgens de leessandwich kun je deze vragen beter inruilen voor andere activiteiten, zoals discussiëren of een andere bijpassende tekst zoeken. Het gebruiken van examenteksten helpt hierbij om op het goede niveau te leren lezen.

Om de leessandwich uit te testen hebben wij gevraagd of we de lessen leesvaardigheid op onze school over mochten nemen

De lessen

Om de leessandwich uit te testen hebben wij gevraagd of we de lessen leesvaardigheid van een docent op onze school over mochten nemen. We kozen voor een havo 3-klas, omdat de leerlingen in deze klas nog midden in

In ons onderzoek hebben we gekeken of de leessandwich onze verwachting waar kon maken door er zelf mee les te geven aan een klas

stond vooral veel informatie over niet-werkende manieren om met een leestekst te oefenen. Als leerlingen de tekst plichtmatig lezen, zijn ze alleen gericht op het goed beantwoorden van vragen: ‘Ze zoeken in de tekst naar het goede antwoord zonder dat ze de tekst écht lezen, laat staan begrijpen’ (Pronk-van Eunen & De Vos,

De leerlingen die les kregen via de leessandwich, waren erg enthousiast tijdens de lessen en vonden de methode erg leuk, leuker dan de normale lessen

hun schoolcarrière zitten. De klas van 28 leerlingen is vervolgens opgesplitst in twee gelijke groepen. De ene groep kreeg les door middel van de leessandwich en de andere groep kreeg dezelfde tekst, maar moest deze gewoon lezen en de bijbehorende vragen maken. We hebben teksten gekozen uit mavo 4-eindexamens, dit is het niveau waarop de havo 3-leerlingen volgens hun docent horen te zitten. De groepen zijn ingedeeld naar cijfers van een eerder gemaakte leesvaardigheidstoets, beide groepen hebben leerlingen met voldoende en onvoldoendes.

In de eerste les is de leessandwichgroep aan de slag gegaan met een tekst over chocolade, een onderwerp dat door jongeren vaak interessant wordt gevonden. Ze zijn begonnen met het beantwoorden van een aantal stellingen, zoals: 'Chocolade is verslavend' en 'Van chocolade word je gelukkig'. Hierdoor kregen ze een korte introductie over het onderwerp. Tijdens het lezen moesten de leerlingen twee vragen opschrijven die op dat moment bij hen opkwamen. Ook konden ze woorden markeren waarvan ze de betekenis niet wisten. Achteraf bespraken we de moeilijke woorden en mochten de leerlingen de antwoorden van hun vragen opzoeken op internet. Bovendien wisselde na het lezen iedereen van buurman of buurvrouw en gaven ze een korte samenvatting van de tekst aan elkaar.

De tweede les met de leessandwich begon met ervaringen delen, de tekst ging over mobiele telefoons in de les en het opbergen van mobieltjes in een telefoonzak die in lokalen hangt – iets waar iedereen natuurlijk mee te maken heeft en zo een mening over heeft gevormd. Op deze manier is de voorkennis al aangewakkerd en konden de leerlingen de tekst met wat nieuwsgierigheid gaan lezen. In de tekst stonden veel voor- en nadelen van het gebruik van mobieltjes in de les. Tijdens het lezen hadden leerlingen de opdracht deze te markeren: de voor- en nadelen moesten een andere kleur krijgen, zodat ze een duidelijke focus hadden tijdens het lezen. Achteraf hebben we nog stellingen besproken die uit de tekst voortkwamen, om zo nog te discussiëren over het onderwerp en de tekst zelf.

De uitkomst

De leerlingen die les kregen via de leessandwich, waren erg enthousiast tijdens de lessen en vonden de methode erg leuk, leuker dan de normale lessen, omdat er meer interactie was. Het was niet ieder voor zich, en er was zeker meer interesse, wat de lessen ook een stuk leerzamer heeft gemaakt.

Voor de derde les stond er een toets gepland, beide groepen lazen weer dezelfde tekst en maakten nu ook allemaal dezelfde vragen (de vragen die bij deze eindexamentekst hoorden). Deze hebben we nagekeken en we hebben het cijfergemiddelde berekend. Hier kwam uit dat de experimentele groep gemiddeld een 6,6 scoorde en de controlegroep een 6,7.

De lessen met de leessandwich geven dus niet meteen een beter resultaat, wat ook logisch is. Na zo'n korte interventie mag je ook niet meteen een resultaat in zo'n lastige vaardigheid als lezen verwachten. Toch zijn de uitkomsten hoopvol. De lessen met de leessandwich worden een stuk leuker en de leerlingen raken weer enthousiast. Door vaker teksten op de manier van de leessandwich te behandelen, worden de teksten interessanter en hebben de leerlingen het idee dat ze beter worden voorbereid op het eindexamen. Door dieper in te gaan op verschillende onderwerpen, wordt bovendien de algemene kennis uitgebreid. Hierdoor is er meer kennis en kunnen de teksten op het examen ook alleen maar meevallen. De leessandwich kan de verschillen in kennis tussen leerlingen dus kleiner maken en de lessen leesvaardigheid Nederlands verbeteren. ■

LITERATUUR

- Litjens, P., Weltens, B., Calis, A., Linthorst, R., & Williams, I. (2018). Diagnostische tussentijdse toets voor Nederlands en Engels. *Levende Talen Magazine*, 105(1), 24–31.
- Epping, K. (2018). Klassikaal lezen met WhatsApp. *Levende Talen Magazine*, 105(6), 22–27.
- Pronk, M., & Vos, B. de. (2017). *Lezen met de leessandwich: 8000 ideeën voor werken met teksten*. Ten Brink.
- Pronk-van Eunen, M., & Vos, B. de. (2018). Lezen met de leessandwich: Een kansrijke didactiek bij Nederlands en mvt. *Levende Talen Magazine*, 105(2), 10–14.
- Puper, H., & Richters, J. (2013). *Beter lezen, beter leren: Vakteksten begrijpen in het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs*. CPS.

binnenkort

Vanwege de coronacrisis is er veel onzekerheid of, wanneer en in welke vorm evenementen doorgang kunnen vinden. De aankondigingen die u op deze pagina vindt, zijn dan ook onder voorbehoud van wijzigingen.

16 mei 2020, Vertaaldag, Amsterdam, <nederlandvertaalt.nl>

20 mei 2020, AIM Starterstraining, Amsterdam, <bit.ly/lm-aimstart>

27 mei 2020, Themadag Luistervaardigheid, Nijmegen, <bit.ly/lm-luistervaardigheid>

6 juni 2020, Studiedag Italiaans, Leiden, <e.odelli@hum.leidenuniv.nl>

18 juni 2020, Strips en graphic novels in het klaslokaal, Rotterdam, <bit.ly/lm-strips>

19 juni 2020, Taalkunde in de bovenbouw van het vwo, Leiden, <bit.ly/lm-tlknd>

3 oktober 2020, Ideeëndag Frans, <bit.ly/lm-frdid>

3 – 10 oktober 2020, Week van het Nederlands, <weekvanhetnederlands.org>

30 oktober 2020, Conferentie Levende Talen, Ede, <www.levendetalen.nl>

20 – 21 november 2020, HSN Conferentie Onderwijs Nederlands, Antwerpen, <hsnconferentie.org>

19 – 20 maart 2021, Congres Frans, <www.congresfrans.nl>

Ideeëndag Frans

Op 3 oktober 2020 organiseert de Didactiekcommissie van de sectie Frans van Levende Talen weer een Ideeëndag. De organisatie is volop bezig met de voorbereidingen om er weer een interessante dag van te maken. Deelnemers gaan in ieder geval naar huis met veel nieuwe en interessante ideeën en materialen.

Meer informatie is beschikbaar op <bit.ly/lm-frdid>.

Studiedag Italiaans

Op 6 juni organiseert de opleiding Italiaanse taal en cultuur van de Universiteit Leiden de studiedag *Nuove prospettive nella didattica dell'interazione orale dell'italiano L2*. Deze studiedag bestaat uit een bijscholing en een rondetafelgesprek en komt tot stand in samenwerking met de sectie Italiaans van Levende Talen, de Werkgroep Italië Studies en het Onderwijsnetwerk Zuid-Holland.

De bijscholing is onderverdeeld in twee sessies. In de eerste sessie bespreekt Marilisa Birello (Universitat Autònoma de Barcelona) de 'actiegerichte benadering' en de didactiek van *discourse markers* in mondelinge interactie. In de tweede sessie spreekt Paola Leone (Università del Salento) over communicatieve taalactiviteiten en communicatiestrategieën in mondelinge interactie met Zoom en Skype. Inbedding van deze activiteiten in het eigen onderwijs, specifieke leeropdrachten en evaluatie van deze leeractiviteiten komen hierbij aan bod.

Het rondetafelgesprek aan het einde van de studiedag betreft de spreiding en de consolidatie van de Italiaanse taal in het voortgezet onderwijs.

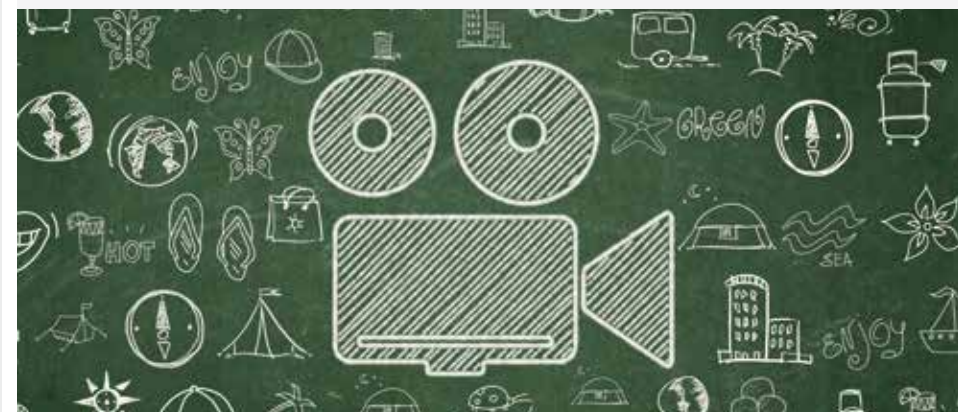
Voor meer informatie kunt u terecht bij <e.odelli@hum.leidenuniv.nl>.

Beeldeducatie

Op woensdag 17 juni 2020 organiseert het Netwerk Filmeducatie in Amsterdam Beeld-Bekwaam in het Onderwijs, een seminar dat lerarenopleiders inspireert om een nieuwe generatie leraren bewust te laten omgaan met beeld in het onderwijs.

Beelden spelen een steeds belangrijker rol in maatschappij en onderwijs, ook in de taalles, waar zelfs gesproken wordt van de 'vijfde vaardigheid'. Beeldtoepassing in het taalonderwijs maakt daarom een belangrijk deel uit van het programma. Deelnemers leren in workshops op basis van een aantal eenvoudige principes en handvatten beeldteksten effectiever uit te buiten, en didactische en pedagogische keuzes en interventies te onderbouwen.

Voor meer informatie en inschrijving, zie <www.filmeducatie.nl/bbo>.

Illustratie: Maksim Kabakou